

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 1 беті

Дәріс кешені

Пән:	Дәрілік заттарды тиімді қолдану
Пән коды:	DZTQ 5307
БББ атауы:	6B10106 «Фармация»
Оқу сағаттарының/кредиттердің көлемі:	150/5
Оқытылатынын курс пен семестр:	5/9
Тәжірибелік сабақтар:	10

2023-2024 оқу жылы

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 2 беті

Дәріс кешені пәннің жұмыс бағдарламасына (силлабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды

Хаттама № 10 «15» 05 2023ж.

Каф. мең., ф.г.к., профессор м.а.

Токсанбаева Ж.С.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы	044-41/	
Дәріс кешені		16 беттің 3 беті

1- Дәріс

1. Тақырыбы: Тиімді фармакотерапияның негізгі мәселелері

2. Мақсаты: Дәрілерді тиімді пайдаланудың негізгі ұстанымдары туралы студенттердің білімін тереңдету.

3. Лекция тезистері:

Тиімді пайдаланудың заманауи анықтамалары 1985 ж. Кенияда өткізілген халықаралық конференцияда бекітілді. 1989 ж дәрілерді тиімдірек пайдалануға ықпал ететін, пән аралық зерттеу жобаларын жүргізу үшін дәрілерді тиімді пайдаланудың Халықаралық тармағы құрылды (ДТПХТ).

Біріншілік медициналық көмек сатысында дәрілерді пайдалануды үйрену үшін дәрілерді тиімді пайдаланудың Халықаралық тармағының көрсеткіштері өңделді. Қазіргі кезге дейін, біздің дәрілерді пайдалануды жақсарту қатынасында барынша эффективті саясат және тәсіл туралы білімдерімізде көптеген кемшіліктер кездеседі.

Дәрілерді пайдаланудың басты он екі ережелері;

1. Дәрілерді тағайындаудың ұстанымдарын (бағыт) жолға қойып отыратын мемлекеттік ведомствоаралық орган болуы.
2. Клиникалық жетекшілікті пайдалану.
3. Ең жақсы емдеудің қалып үлгілері (стандарттары) негізінде құрылған қажет дәрілердің тізімін қолдану.
4. Региондар мен ауруханалардағы дәрілік және терапевтикалық комитеттердің эффективті жұмысы және ұйымдастыруы.
5. Жоғарғы оқу орындарында студенттерге фармакотерапия пәнін мәселелік бағыттық әдіспен оқыту.
6. Дипломнан кейінгі медициналық білім - медициналық қызметкерлерді лицензиялау/ аттестациялау үшін негізгі талаптар.
7. Дәрілерді пайдалануды бақылауда қайтымды байланысты қамтамасыз ету, аудит және жүргізу.
8. Дәрілер туралы тәуелсіз ақпарат.
9. Халықты дәрілер туралы толық, ақиқат ақпаратпен қамту және оқыту.
10. Жеке бас қаржылық – қызығушылықтың орын алуына жол бермеу.
11. Дәрілерді пайдаланудың дәлдігін реттеу.
12. Мемлекет тарапынан дәрілерге қол жеткізуді қамтамасыз ететін қаржыландыру, медициналық персоналды дайындау және оның эффективті жұмысын қамтамасыз ету.

Дәрілерді дұрыс пайдаланбаудың зардаптары қандай?

Дәрілерді дұрыс пайдаланбау көп елдерде орын алады, нәтижесінде адам үшін зиянды зардаптарға және ресурстарға жөнсіз шығындауға алып келеді.

Микробқа қарсы дәрілерге тұрақтылық. Антибиотиктерді шамадан тыс артық пайдалану, микробтардың препараттарға тұрақтылығын күшейтеді, ол көп дәрілердің инфекциялық аурулар қатынасында эффективсіз болуына әкеп соғады. Көптеген хирургиялық әрекеттер және ісік ауруларын емдеу әдістері инфекциямен күресетін антибиотиктерді қажет етеді.

Антибиотиктерге тұрақтылық аурудың ауыр ағымының, науқастың ауруханада ұзақ болуының және кейде өлуінің де себебі болып келеді. Осымен байланысты шығындар

O'NTÜSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	
 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы	044-41/
Дәріс кешені	16 беттің 4 беті

АҚШ-тың 4-5 миллиард долларымен жылына Америка құрама штаттарында және жылына 9-миллиард евро Европада (2) болып отыр.

Медикаментоздық емдеудің қателіктері және дәрілерге жағымсыз реакциялар.

Дұрыс пайдаланбаудан болған жағымсыз реакциялар немесе дәрілерге пайда болған аллергиялық реакциялар аурудың асқынуына, зардап шегуге және өлімге әкеп соқтыруы мүмкін. Мәліметтер бойынша, дәрілерге жағымсыз реакциялар жыл сайын миллиондаған доллар шығынды құрайды.

Ресурстарды үнемсіз пайдалану.

Денсаулық сақтаудың салықтық бюджет қаржысының 10-40% дәрілерге жұмсалады. Меншіктік қаржыға алынған дәрілер адамдар мен олардың отбасына айтарлықтай қаржы қиындықтарын туғызуы мүмкін. Дәрілерді дұрыс тағайындамау және пайдаланбау нәтижесінде мемлекет және жеке бас қаражаты қорынан миллиардтаған орынсыз шығын шығуда. **Пациенттің сенімінен айырылу.**

Шектелген дәрілерді шамадан артық қолдану олардың жетпей қалуына немесе қымбат бағамен сатылуына әкелуіне мүмкін, нәтижесінде пациенттің күмәнін тудырады. Қолданылып отырған дәрілерден туындаған денсаулықтағы жаман немесе теріс нәтижелер де пациенттің күмәндануын тудыруы мүмкін.

Дәрілерді дұрыс пайдаланбауға ықпал ететін факторлар қандай?

Дағдылар және білім деңгейінің төмендеуі. Диагноздың дәл болмауы, тағайындалған дәрілердің болмауы, диагнозына сәйкес оңтайлы ем жолын білмеу, клиникалық жетекшілік ұстаным сияқты тәуелсіз ақпараттың жоқтығы, пациенттерді әрі қарай бақылауға мүмкіндіктердің немесе соттық талқылау мүмкіндігімен байланысты сақтықтың болмауы тиісті тағайындаудың жасалмауына немесе дәрілердің дәріханадан ретсіз (заңсыз) босатылуына әкеп соғады.

4. Иллюстрациялық материал – Microsoft Office Power Point бағдарламасындағы слайдтар.

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары:

1. Дәрілерді пайдаланудың он екі басты ережелері.
2. Дәрілерді дұрыс пайдаланбаудың қандай зардаптары бар?

Дәріс -2

1. Тақырыбы: Дәлелді медицина негіздері .

Дәрілік заттардың айғақты базасы .

2. Мақсаты: Студенттерді негізгі “Дәлелді медицина” түсінігімен таныстыру.

3.Лекция тезистері.

ММ) 1980-шы жылдардың аяғында осындай түрде пайда болды және медицинада және айналасында жұмыс істейтін барлық мамандардың, сондай-ақ медициналық көмек тұтынушыларының назарын тез тартты. ДМ-нің қарапайым және дұрыс анықтамасына сәйкес, науқастарды саналы түрде және дәйекті түрде басқаруға арналған медициналық практика бар, оның тиімділігі сапалы зерттеулерде дәлелденген интервенциялар ғана. Сонымен қатар, ұқсас емделушілерде препараттарды қолдану нәтижелерін салыстыру арқылы есірткі терапиясының тиімділігін дұрыс бағалау идеясы, кем дегенде ғасырлық тарихы бар. 60-жылдары 60-шы жылдардағы ДМ-нің іс-әрекеті таза формасында Хенрик Вульфтен «ұтымды медициналық практика» деп аталды. Шынында да, жақсы ғылыми тәжірибеде сыналған қаражатты пайдалану - білімді дәрігер немесе тұтынушы тұрғысынан - ұтымды мінез-құлық.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SKMA - 1979 - MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 5 беті

Дәлелді медицина - пациенттің белгілі бір емін таңдау үшін үздік клиникалық сынақтардың нәтижелерін қолдану Қазіргі фармацевтикалық нарықтағы көптеген дәрілер белгілі бір ауруға және тіпті нақты науқасқа оңтайлы препаратты таңдау мәселесін тудырады. Дәрігер рецепт бойынша дәрі-дәрмекпен және фармацевтпен дәрігердің рецепт бойынша дәрі-дәрмектерді тұтынушыға ұсынған кезде пайда болған алғашқы проблемасы - бұл эгоның терапиялық тиімділігін анықтауы. Заманауи талаптарға сәйкес дәрі-дәрмектердің тиімділігі дәлелденді.

4. Иллюстрациялық материал – Microsoft Office Power Point бағдарламасындағы слайдтар.

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары:

4. Дәлелді медицинаның негізгі мақсаты неде ?

5. Дәлелді медицинаның фармацевтикамен байланысы ?

Дәріс -3

1. Тақырыбы: Арнайы интернет-ресурстарда медициналық ақпаратты және денсаулық туралы ақпаратты іздеу.

2. Мақсаты: Арнайы интернет-ресурстары туралы студенттердің көзқарасын кеңейту.

3. Лекция тезистері.

Қазіргі кезеңде біз өмір сүріп жатқан барлық ақпараттық кеңістік интернетте көбірек шоғырланған. Интернет журналдар, радио, теледидар, телефон, түрлі анықтамалық қызметтер сияқты дәстүрлі емес деректерді жоймай, ақпараттың негізгі нысаны болып табылады.

Ақпаратты іздеу мәселесі тек Қазақстан Республикасында ғана емес, бүкіл әлемде «ақпараттық қоғам» ғылыми зерттеушісінің қызметіне қатысты.

Осылайша, медициналық ақпарат көздеріндегі ақпараттық іздеу дағдыларын меңгеру, іздеу нәтижелерін дұрыс бағалау мүмкіндігі клиникалық фармакологтарға, медициналық ұйымдардың формулярлық комиссия мүшелеріне, сарапшыларға ғана емес, тәжірибелі дәрігерге де қатысты.

Ақпаратты іздеу алгоритмі

Нені іздеу керек?

Медициналық ақпарат көздері үш санатқа бөлінеді: бастапқы, екінші және үшінші деңгей (1-сурет).

Бастапқы әдебиет - журналдардың мақалаларын және жарияланбаған зерттеулер нәтижелерін, толық мақалаларды жариялайтын журналдар мен қызметтердің редакцияларынан алуға болады.

Артықшылықтары: мәселе бойынша толық ақпарат алуға мүмкіндік береді, себебі мақалада берілген барлық мәліметтер оқырманға қол жетімді.

Бастапқы әдебиеттің кемшіліктері - оқырманның мақалаларды бағалауға қажетті дағдыларға ие болуы, сонымен қатар мұқият оқу және талдау үшін жеткілікті уақыты бар.

4. Иллюстративті материал (эл. слайды)

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары:

1. Медицинадағы заманауи интернет-ресурстардың тиімділігі.

2. Медицинадағы ақпарат алгоритмінің маңыздылығы.

Дәріс -4

1. Тақырыбы: “Өмір сапасы” түсінігі. Өмір сапасын анықтайтын негізгі факторлар.

O'NTÜSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	
 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы	044-41/
Дәріс кешені	16 беттің 6 беті

2. Мақсаты: Студенттерді негізгі “өмір сапасы” түсінігімен таныстыру. Пациенттің өмір сапасы анықтамасының әдістемесімен таныстыру.

3. Лекция тезистері.

1. Өмір сапасын ғылымының тарихы 1947 ж бастап, АҚШ-тың Колумбия университетінің профессоры Д.А. Karnovsky “Ісік ауруындағы химиотерапияның клиникалық бағалау” атты жұмысын жариялағаннан соң басталды, ол жұмыста соматикалық аурумен зардап шегетін науқас жан-жақты зерттелген.

Сондай-ақ, бұл бағыттың дамуына, негізгі маңызы аурудың психо-әлеуметтік аспектілерінің есебі болып табылатын 1980 ж дәрігер Engel ұсынған медицинаның биопсихологиялық моделі себеп болды.

Өмір сапасы. ДДС анықтамасы бойынша индивидум өмір сүретін құндылықтар жүйесіндегі және мәдениет контексіндегі орынын индивидумның қабылдауы, және оның мақсаттарымен, үмітімен, үлгі қалыптарымен және қызығушылығымен байланысы. Өмір сапасын оқып үйрету өмірді жақсартуға және оның мәнге ие болуына ықпал ететін факторларды анықтауға мүмкіндік береді.

Өмір сапасын ғылыми зерттеудің нұсқауын өңдеуге ДДҰ үлкен үлес қосты өмір сапасының негізгі критерийлерін өңдеп шығарды:

1. Физикалық (күш, энергия, шаршау, ауырсыну, дискомфорт, ұйқы, демалу).
2. Психологиялық (оң эмоциялар, ойлау, зерттеу, жинақтау, өзін-өзі бағалау, сыртқы түр, уайымдау).
3. Тәуелсіздік деңгейі (күнделікті белсенділік, жұмысқа қабілеттілік, дәріге және емдеуге тәуелділік).
4. Қоғамдық өмір (жеке бас қатынасы, субъектің қоғамдық құндылығы, жыныстық белсенділік).
5. Қоршаған орта (тұрмыс, қауіпсіздік, медициналық және әлеуметтік көмектің жеткіліктілігі және сапасы, қамсыздық, экология, оқу мүмкіндігінің болуы, ақпараттың жеткіліктілігі).
6. Діншілдік (дін, жеке бас нанымдары) 1995 ж бастап Францияда өмір сапасын зерттейтін халықаралық коммерциялық емес ұйым – MARI Research Institute институты жұмыс істейді. – ол өмір сапасы аумағындағы барлық зерттеулердің координаторы болып табылады.

Институт жыл сайын өмір сапасын зерттеу бойынша Халықаралық қоғамның конгресін өткізеді (International Jociety of Quality of Zife Research ISOQOL), және кез-келген емдеудің мақсаты, науқастың өмір сапасын іс жүзінде дені сау адамның деңгейіне жақындату екендігі туралы тезистер енгізіп отырады.

Өмір сапасын зерттеудің негізгі жабдығы болып профильдер (ӨС әр компонентін жеке бағалау) және сұрақнамалар (кешенді бағалау үшін); олар өз кезегінде жалпы (денсаулықты толық бағалау) және арнайы (белгілі бір нозологияны зерттеу) болуы мүмкін, және олар аурудың клиникалық ауырлығын бағаламайды, тек науқас өз ауруын қалай көтере алатынын көрсетеді. Мысалы, аурумен ұзақ уақыт ауырғанда (ЖСЖ, ГА) науқастар бейімделіп кетеді және өзінің ауруының белгілеріне (симптомдарына) көңіл бөлмей қояды, бұл адамдарда өмір сапасы деңгейінің жоғарылауы тіркеледі.

Өмір сапасының 400-ге жуық сұрақнамалары белгілі, арнайы кезеңді басылымдар - “өмір сапасын зерттеу” журналы бар. ӨС сұрақнамалары клиникалық практикада кең қолданылады, ол аурудан көбірек зардап шеккен сфераларды анықтауға мүмкіндік береді, сонымен қатар патологиясы әр түрлі науқастардың жағдайына сипаттама береді.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SKMA - 1979 - MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 7 беті

4. Иллюстрациялық материал – Microsoft Office Power Point бағдарламасындағы слайдтар.

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары

1. Өмір сапасының қандай ықпалдары бар?
2. Пациенттің функционалдық мүмкіндігінің дәрежесі қандай?

Дәріс -5

1. Тақырыбы: **Фармакогенетиканың және хронотерапияның жалпы ұстанымдары**

2.Мақсаты: Фармакогенетиканың және хронотерапияның негізгі ұстанымдары туралы студенттердің білімін тереңдету.

3. Лекция тезистері.

Соңғы он жылдардағы көп елдерде жүргізілген дәрілерді қолданудың түрлі аспектілерін зерттеу нәтижесінде, дәрілердің терапевтикалық әсерінің, сондай-ақ сипаты мен бірқатар асқынулардың деңгейі тек қана препараттың химиялық құрылымы мен фармакологиялық тобынан тәуелді ғана болмайтыны анықталды. Бірақ, оның әсерінің дәрілік заттың физикалық жағдайы, табиғаты (тегі) және көмекші заттардың сапасы, дәрілік түрдің сипаты, оның дайындалу технологиясы, ағзаға енгізу жолы және т.б. жеке қасиеттері сияқты факторларға қатысты екені анық. Сонымен бірге, препараттың клиникалық эффективтілігі биологиялық объектімен байланысты факторларға (жеке ерекшеліктеріне, жасына, жынысына және т.б.), патологиялық жағдайына (бауыр, бүйрек патологиялары, метаболиттік бұзылыстар және т.б.), физиологиялық факторларға (ас жүктілік және туу, физикалық күш және т.б.), сондай-ақ қоршаған ортамен байланысты факторларға (жыл мезгілі, қоршаған ортаның температурасы, оттегінің қысымы) тәуелді болып табылады.

Фармакогенетика – дәрілерге ағзаның серпелістерінде (реакция) тұқым қуалаушылықтың маңызын зерттейді. Медициналық генетиканың және клиникалық фармакологияның тарауы ретінде, дәрілермен емдеу кезіндегі асқынулардың себебін анықтаудың практикалық қажеттілігінің нәтижесінде туындады. Клиникалық фармакология дәрілерге патологиялық серпілістер фактыларын жинады, ал медициналық генетика олардың пайда болу механизмдерін талдады.

Кез-келген фармакогенетикалық реакциялар фармакологиялық құралдарды қолдануға дейінгі кезеңде эволюциялық қалыптасқан, адам популяцияларындағы кең генетикалық полиморфизм негізінде өрістейді.

Фармакогенетиканың прогрессіне екі ұстанымдық қадам ықпал етті:

1. Дәрілердің метаболизміндегі айырмашылықтардың негізінде фармакогенетикалық заңдылықтарды түсіну;
2. Нысана – мүшелердің, жасушалардың немесе рецепторлардың айырмашылықтарына қарай, олардың дәрілерге серпілістерінің түрлі болуын түсіндіру.

Соңғы жылдары, фармакологияның жас тарауы – хронофармакология ашылды, яғни дәрілердің терапевтикалық әсеріне уақыт факторларының әсерін зерттеуге арналған жұмыстар жарық көрді. Өмірлік үрдістердің ырғағын зерттеу биологияның салыстырмалы жас тарауы – хронобиологияның үлесіне тиді. Белгілі-бір ырғақтың патологиялық құбылыстарға да тән (асқазанның ойық жарасының мезгілге қарай қайталануы, ревматизм; тәуліктік - бронх демікпесі және т.б.), бұл медицинаның өте жас салаларын – хронопатологиямен хронотерапияның құрылуына әкеледі.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 8 беті

Дәрілердің терапевтикалық бейэквиваленттілігін анықтайтын факторларды тіркеу және зерттеу, аурулардың терапиясының тиімділік сызбасын өңдеп шығару үшін өте маңызды. Бұл зерттеулердің соңғы мақсаты – дәрілердің терапевтикалық эффективтілігін жоғарылату және олардың жанама әсерлерінің пайда болу мүмкіндігін барынша төмендету, бір сөзбен айтқанда қауіпсіз дәрілік терапия жүргізу.

4. Иллюстрациялық материал – Microsoft Office Power Point бағдарламасындағы слайдтар.

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары:

1. Хронофармакология және дәрілердің метаболизмі арасында қандай байланыс бар?
2. Хронофармакология және дәрілерді тағайындау уақыты арасындағы тәуелділік қандай?

Дәріс -6

Тақырыбы: Фармакоэкономика негіздері және фармакоэпидемиология .

Фармакоэкономика және денсаулық сақтаудағы бағалау технологиясы.

2. Мақсаты: Фармакоэкономиканың мақсаты фармацевтикалық ғылым ретінде фармакотерапияға, басқа да медициналық және фармацевтикалық қызметтерге бағытталған денсаулық сақтау ресурстарының тиімділігін экономикалық бағалау болып табылады.

3. Лекция тезистері.

ФАРМАКОЭКОНОМИКА БАҒДАРЛАМАЛАРЫ.

Фармакоэкономика клиникалық фармакологияның бір бөлігі болып табылады, ол емдеу құнын және оның әсері арасындағы байланысты анықтайды, яғни. нақты клиникалық тәжірибеде дәрі-дәрмектерді пайдаланудың экономикалық талдауымен айналысады.

Алайда, біздің елімізде медицина әдетте барлық фармакоэкономикалық есептеулер тек дәрі-есепке алу құны азаяды және асқинулардың азайту ескере терапия күшіне енеді емес, ауруханаға жатқызылды, т.б. Ауруханада емделу тегін болатындықтан, ақылға келу керек, бірақ дәрі-дәрмектерді төлеу керек. Бірақ әлемде ештеңе жоқ. дәрігерге науқастың сапары Кез келген нашарлауы, қосымша сынақтар, ЭКГ, үйіне жедел жәрдем шақыру айтпағанда, неғұрлым қымбат, соңында, содан кейін, стационардың мемлекет препараттың нақты құны әлдеқайда қымбатқа (және ол мемлекетке қымбат рет бұл салық төлеушінің, яғни әрқайсымыздың).

Фармакоэкономика ХХ ғасырдың 60-70 жылдарынан бері Батыс Еуропада тез дами бастады. Фармакотерапияның нәтижелерін, фармакоэпидемиологиялық статистиканы, рандомизацияланған клиникалық зерттеулердің құжаттамасын зерттейді. Оның тақырыбы дәріхана құрылысы мен ұйымдастыруымен ішінара қиылысады.

Фармакоэкономиканы зерттеудің мақсаты адам денсаулығының биологиялық параметрлерінде көрсетілген фармакотерапияның тиімділігі. Бұдан басқа, емдеудің ең тиімді режимдері анықталады, бірақ, ең бастысы, шығыстар анықталады (көпір көрсеткіштері бойынша).

Фармакоэпидемиология - бұл халықтың үлкен тобына есірткінің қолданылуы мен әрекеттерін зерттеу бойынша синтетикалық білім саласы.

Фармакоэпидемиологияда дәрілік препараттардың үлкен топтарына қолданылуы мен әсерін зерттеу мақсатында фармакология және эпидемиология сияқты әртүрлі білім салаларының әдістемелік аппараты бар.

Осылайша, фармакоэпидемиологияны фармакология мен эпидемиологияны байланыстыратын ғылым деп атауға болады. Фармакоэпидемиологияға ғана тән басқа зерттеу бағыттары бар, мысалы, фармакоқадағыс деп аталатын белсенділік.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 9 беті

4. Иллюстрациялық материал – Microsoft Office Power Point бағдарламасындағы слайдтар.

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары

1. Фармакоэкономика мен фармакоэпидемиология арасындағы байланыс қандай??
2. Фармакоэкономика және фармакоэпидемиология бір-бірімен байланысты?

Дәріс -7

1. Тақырыбы: Медициналық мекемелердің жұмысында дәрілік формулярдың маңызы.

2. Мақсаты: Медициналық мекемелердің жұмысында дәрілік формулярдың маңызымен студенттерді таныстыру.

3. Лекция тезистері.

Дәрілердің заманауи регистрі шамамен 10-12 мың дәрілік препараттардан тұрады. Практикалық дәрігер, сонымен қатар жеке медициналық ұйымдарда нарықтағы 10-12 мың препаратты қолдана бермейді, өзіндік тәжірибеде қалыптасқан шектеулі санын ғана пайдаланады.

Әрбір дәрігер, өз тәжірибесінде пайдаланған препараттарының жеке формулярын қалыптастырып алады. “Формуляр” деп шектеулі сипаттағы, дәрілердің ерекше тізімі деп түсінеді және тек қана осы тізімдегі дәрілерді пайдалануға мүмкіндік береді.

Медициналық ұйым деңгейінде, бұл Формулярлық терапевтикалық комитетті құруды білдіреді, ол комитет сол емдеу мекемесімен сатып алынатын және пайдалануға бекітілген дәрілік препараттардың шектеулі тізімін өңдеуге жауап береді.

Дұрыс енгізілген формулярлық жүйе төмендегідей оң экономикалық нәтижелер береді.

- Қауіпті және эффективсіз дәрілерді тізімнен алып тастау ауруға шалдығудың және өлімнің деңгейін төмендетеді, сонымен қатар емдеудің ұзақтығын және пациенттің стационарда болу уақытын қысқартады.
- Сатып алынатын дәрілердің тізімінің қысқаруы жалпы сатып алу шығынын азайтады немесе сол қаржыға көп мөлшерде қауіпсіз және эффективті дәрілерді сатып алуға мүмкіндік береді.
- Медициналық ұйымдағы қолданылатын дәрілердің соңғы тізімінің болуы, біліктілікті жоғарылатудың жалпылама бағдарламаларын жүргізуге және дәрілер туралы толығырақ ақпарат жинауға мүмкіндік береді.

Нәтижесінде, дәрілік құралдардың формулярлы белгілі медициналық мекемеде емдеудің үлгі қалыптарының (стандарттары) сапасын жақсартатын құрал болып табылады.

Дүние жүзілік денсаулық сақтау ұйымының сарапшыларымен дәрімен қамтамасыз етудің келесі приоритеттері белгіленді:

1. Дәрі өзіндік нысана емес, сапалы медициналық көмек көрсету құралы.
2. Фармация – тек қана экономиканың ғана емес, денсаулық сақтаудың бір жүйесі.
3. Дәрілерге деген қажеттілік тұрғындардың денсаулық жағдайына және денсаулық сақтау жүйесіне қарай қалыптасуы тиіс, ол құрылымдардың коммерциялық қызығушылығынан туындамау керек.

Қойған мақсаттар мен нәтижелерге жету үшін дәрілік формуляр және емдеудің үлгі қалыптарын құру бойынша жұмысты жалғастыра беру қажет. Медикаментоздық көмекке қол жеткізуді жоғарылатудың маңызды резервіне денсаулық сақтау мекемелерінде дәрілерге сұраныстың орынды қалыптастыруды жатқызуға болады. Бұған емдеу – диагностикалық үрдістің құрылымында дәрімен қамтамасыз етуді негіздеу арқылы қол

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SKMA - 1979 - MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 10 беті

жеткізуге болады. Бұл үшін: баға-сапа-эффективтілік критерийлері қолданылады. Бұл критерий дәрілерді пайдалануды тиімділеу үрдісін дұрыс жасауға мүмкіндік береді.

4. Иллюстрациялық материал – Microsoft Office Power Point бағдарламасындағы слайдтар.

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары

1. Дәрілермен қамтамасыз етудің қандай приоритеттерін білесіз?
2. Дәрілік формуляр құрудың критерийлері қандай?

Дәріс -8

1. Тақырыбы: Фармакобақылау жүйесі.

2. Мақсаты: Отандық және шет елдік өндірушілерден дәрілерді сатып алуды ұйымдастырудың жалпы ұстанымдарымен студенттерді таныстыру

3. Лекция тезистері:

Фармакобақылау - бұл жанама әсерлерді және / немесе дәрілік заттарды қолданумен байланысты кез-келген басқа ықтимал проблемаларды анықтау, бағалау, түсіну және алдын-алу бойынша қызмет.

Дәрілік заттарды бақылаудың кемелсіз жүйесінің классикалық үлгілері жүкті кезінде диетилstilbестрол берілетін жасөспірім қыздарда вагинальды қатерлі ісік пайда болған жағдайда, сондай-ақ, талидомидті қабылдаумен байланысты туа біткен кемістіктер болып табылады.

Фармакоэпидемиологиялық зерттеулер бұл препараттарды қолдану арасындағы қатынастарды анықтауға және осы жан түршігерлік жанама әсерлерді дамытуға мүмкіндік берді (ұзақ уақытқа созылғанымен, көптеген науқастар зардап шегеді).

Фармакоэпидемиологиялық әдістердің көмегімен, керовастатиннің (Iipobaі) қауіпсіз шығарылуының жанама әсерлерін анықтауға және, демек, оны пайдалануды тоқтатуға болады. Ресейде қолайсыз есірткі реакция мониторинг жүйесін қалыптастыру жеке тарауда біз талқыланатын болады.

Зерттелетін пәннің дәстүрлі түрде жіктелуін бастаған әдістемесін егжей-тегжейлі қарастырайық. Фармакоэпидемиологиялық зерттеулерді сипаттауға болатын бірнеше критерий бар:

- 1) мақсаты;
- 2) зерттелетін оқиғаның басталу уақыты;
- 3) сауалнамаға қатысушылардың көптігі.

1. Сызбалық зерттеулер (сапалы)

Іс сипаттамасы - бір немесе бірнеше пациенттерді (оннан артық емес) бақылау арқылы алынған мәліметтердің егжей-тегжейлі сипаттамасы болып табылатын медициналық зерттеулердің ең ескі әдісі.

Кейбір жағдайларды сипаттау - 10 немесе одан да көп пациенттердің тобын сандық талдау (көбіне сипаттама статистикасын қолданумен).

2. Сызбалық зерттеулер (сандық)

Сандық сипаттама зерттеулерге дәрілік заттарды қолдануды зерттеу кіреді:

- дәрілік заттарды қолдануды қарау және бағалау;
- есірткіні тұтынуды зерттеу;
- дәрілік заттарды қолдану бойынша бағдарламалар.

4. Иллюстрациондық материал (эл. слайды)

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 11 беті

1. Фамакобақылаудың мақсаты қандай ?
2. Дәрілерді тиімді пайдаланудағы фармакобақылау зерттеулерінің маңызы қандай?

Дәріс -9

1. Тақырыбы: Емдеу мекемелерін фармацевтикалық қамтамасыз етуді жақсарту үшін фармацевтикалық экономика сұрақтарының маңызы. Құқықтық сұрақтар.

2. Мақсаты: Отандық және шет елдік өндірушілерден дәрілерді сатып алуды ұйымдастырудың жалпы ұстанымдарымен студенттерді таныстыру

3. Лекция тезистері:

Медициналық сақтандыру жүйесі дамыған елдерде, фармакотерапияның, ауруларды диагностикалаудың, әсіресе стационарда, бағасын төлеуге едәуір қаржы бөлінеді. Елдің экономикалық мүмкіндіктері мен заманауи медицинаның қажеттілігінің арасындағы диспропорцияны жою үшін зерттеудің фармакоэкономикалық әдістерін қолданады. Фармакоэкономика (ФЭ) – фармакотерапия үшін “эффективтілік (қауіпсіздік) баға” қатынасын (оқытатын) зерттейтін денсаулық сақтау экономикасының тарауы. ФЭ негіздерімен танысу клиникалық администраторларға және дәрігерлерге, фармакологтарға және фармацевтерге дәрілік құралдарды тағайындаудың терапевтикалық және экономикалық оңтайлы режимдерін таңдауға немесе экономикалық компонентті клиникалық сынақтар жүргізуге көмектесуі мүмкін.

ФЭ әдістемелік негізін клиникалық және экономикалық концепциялар құрайды. Олардың жиынтығын баға (құны, шығыны, жұмсалуды) және терапевтік әрекеттердің клиникалық эффективтілік (емдеу нәтижелері) түсініктеріне негізделген, ФЭ концептуальдық моделі немесе парадигмалары ретінде қарастырған жөн.

Осыған орай, денсаулық сақтау органдарының қызметі тек емдеудің бағасын төмендету ғана емес, барлық тұрғындар үшін ресурстарды оңтайлы қолдану болып табылады. Яғни, кейде госпитализация уақыты мен жиілігін төмендетуге әкелетін, қымбат, бірақ жоғары эффективті және уыттылығы аз дәрілерге сатып алу, жеткіліксіз материалдық ресурстарды пайдаланудың “баға (эффект)” табыстың тәсілінің мысалы бола алады.

Фармакоэкономиканы зерттейтін пән науқастарды фармацевтикалық қамтамасыз етуді, тұтынуды талдауды және дәрілерге деген қажеттілікті анықтайды. Мұнда препараттарға деген қажеттілікті анықтайды. Мұнда препараттарға деген қажеттілікті абсолюттік және салыстырмалы көрсеткіштер бойынша (1000 тұрғынға, 1000 науқасқа келетін орам саны) және экономикалық өлшемдер бойынша есептейді.

Фармакоэкономиканы зерттеу пәні бір жағынан фармацияның экономикасы мен ұйымдастырылуы ісімен қиылысады. Фармакоэкономиканың басқа фармацевтикалық пәндермен өзара байланысы, денсаулық сақтау жүйесіндегі ролі мен орыны анықталған.

Фармакоэкономиканың элементтерімен маркетинг әдістерін қолдана отырып, емдеу – профилактикалық мекемелер үшін қажет препараттардың формулярлық тізімі анықталған, сондай-ақ облыстық, қалалық және аудандық стационарлар деңгейінде урологиялық аурулар үшін бағалық негізделген дәрілерге қажеттілік моделі жасалған.

4. Иллюстрациялық материал – Microsoft Office Power Point бағдарламасындағы слайдтар.

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары.

3. “Фармакоэкономика” түсінігіне анықтама беріңіз?

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 12 беті

4. Дәрілерді тиімді пайдаланудағы фармакоэкономикалық зерттеулердің маңызы кандай?

Дәріс - 10

1. Тақырыбы: Терапиялық қауіп-қатер тобындағы науқастарға дәрілік заттардың тиімді пайдалануы.

2. Мақсаты: Студенттерді қауіп тобындағы науқастарға дұрыс дәрі дәрмек тандай білуге үйрету

3. Лекция тезистері:

ТМД елдеріндегі денсаулық сақтау реформасы аясында дәрілік терапияның сапасы мен тиімділігін арттыру мәселесі өзекті болып қала береді. Созылмалы физикалық ауруларды емдеуде препараттардың комбинацияларын пайдалану жиілігінің көбеюіне байланысты клиникалық маңызды өзара әрекеттестікті бағалау аса қажет. Бұл үрдіс халықтың қартаюымен және әртүрлі денсаулық ақауларының кең ауқымын емдеу үшін клиникалық препараттарды енгізумен байланысты болуы мүмкін. Егде жастағы адамдармен өзара қарым-қатынас мәселесі ерекше маңызды (олар бір уақытта бірнеше дәрі-дәрмекті көп адамдар қабылдаған жағдайда), есірткіге қолайсыз әсер ету қаупі жастармен салыстырғанда жоғары. Бұл қартаю үдерісінің зат алмасуына және есірткіні босатуға жауапты органдарға, әсіресе бауыр мен бүйрекке әсері.

Басқа да осал топтарға терапиялық тұрақтылықты емдеуде политоксикомания, психикалық аурулар, жоғары дозалық препараттар және дамушы елдердегі адамдар кіреді, онда өздігінен дәрі-дәрмекпен емдеу және кейбір фармацевтердің есірткіге жауапсыз таралуы кең таралған. Есірткіге қолайсыз әсер етуі елеулі ауру және өлімге әкелуі мүмкін.

4. Иллюстрациялық материал – Microsoft Office Power Point бағдарламасындағы слайдтар.

5. Әдебиеттер: қосымша 1

6. Бақылау сұрақтары

1. Терапиялық қауіп-қатер тобындағы науқастарға дәрілік заттардың тиімді пайдаланудың маңызы.
2. Қауіп тобындағы науқастарға дәрі-дәрмекті дұрыс тағайындаудың принципі.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы	044-41/
Дәріс кешені	16 беттің 13 беті

Қосымша 1

Негізгі:

1. Калиева, Ш. С. Клиническая фармакология и рациональная фармакотерапия. Том 1: учебник / Ш. С. Калиева, Н. А. Минакова. - Алматы : Эверо, 2016. – 460
2. Калиева, Ш. С. Клиническая фармакология и рациональная фармакотерапия. Том 2: учебник / Ш. С. Калиева, Н. А. Симохина. - Алматы : Эверо, 2016. - 288 с.
3. Гринхальх Т. Дәлелді медицина негіздері: оқулық: аударма ағылшын тілінен/ жауапты ред. Г.С. Кемелова; қазақ тіліне ауд. Т.К.Сағадатова. –М.: ГЭОТАР- Медиа, 2014
4. Құлмағамбетов, И. Р. Клиникалық фармакология. 1-бөлім: оқу құралы / И. Р. Құлмағамбетов. - Алматы : Эверо, 2014. - 320 бет. с.
5. Құлмағамбетов, И. Р. Клиникалық фармакология. II-бөлім: оқу құралы / И. Р. Құлмағамбетов. - Алматы : Эверо, 2014. - 392 бет. с.
6. Петров В.И. Медицина, основанная на доказательствах: учеб. пособие/ В.И. Петров, С.В. Недогода.- ; Рек. Учеб.-методическим объедин. по мед. и фарм. образованию вузов России. – М.: ГЭОТАР- Медиа, 2012

Қосымша:

1. Рациональная фармакотерапия в онкологии: рук. для практикующих врачей/ под ред. М.И.Давыдова, В.А.Горбунова. – М.: ГЭОТАР- Медиа, 2015. -844с.
2. Рахимов, Қ. Д. Фармакология дәрістері [Мәтін] : оқулық / Қ. Д. Рахимов ; ҚР ҰҒА; Фармакология және токсикология ин-ты; Қаз.-Ресей мед. ун-ті; ҚР фармакология жән фармация ассоциациясы. - Толықт., өндеп және түзет. 2-бас ; Қаз.-Ресей мед. ун-ң әдіст. кеңес орт. бас. ұсынған. - Алматы : Жания-Полиграф, 2012. - 552 бет. с

Электрондік ресурстар:

- 1.Клиническая фармакология : учебник / под ред. В. Г. Кукеса, А. К. Стародубцева. - 3-е изд., перераб. и доп. - Электрон. текстовые дан. (41,8 Мб). - М. : Изд. группа "ГЭОТАР-Медиа", 2012.
- 2.Айдарбаева Д.К. Растительные ресурсы Казахстана и их рациональное использование. Учебное пособие. 2019<https://aknurpress.kz/login>
- 3.Аймағамбетова А.О Клиническая фармакология в нефрологии. Учебное пособие. 2019<https://aknurpress.kz/login>
- 4.Дюсембаева Н.К. Клинико-фармакологические подходы к периоперационной антитромботической терапии. Уче пособие. 2016<https://aknurpress.kz/login>
Федюкович, Николай Иванович
- 5.Фармакология [Текст] : учебник / Н. И. Федюкович, Э. Д. Рубан. - 10-е изд., доп. и перераб. - М.:Ростов-на-Дону : Феникс, 2013. - 700, [1] с.<http://elib.kaznu.kz/>
- 6.Гаевый, Михаил ДмитриевичФармакология с рецептурой [Текст] : учебник / М. Д. Гаевый, Л. М. Гаевая. - 11-е изд., стер. - М. : ООО "Издательство "Кно Рус", 2016. - 381 с.<http://elib.kaznu.kz/>
- 7.Калиева Ш.С.Клиническая фармакология и рациональная фармакотерапия вревматологии: учебник. Алматы: Эверо, 2020. https://elib.kz/ru/search/read_book/6463/
- 8.Калиева Ш.С.Клиническая фармакология и рациональная фармакотерапия вгастроэнтерологии: учебник. Алматы: Эверо, 2020.https://elib.kz/ru/search/read_book/6462/

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 14 беті

9.Ш.С. Калиева, Н.А. Симохина, Т.К. Сагадатов.Клиникалық фармакология және ұтымдыфармакотерапия. Том 1 – Оқулық. Алматы. Эверо, - 2020.https://elib.kz/ru/search/read_book/834/

10.Калиева Ш.С.Клиникалық фармакология және ұтымды фармакотерапияның таңдамалы сұрақтары. Том 2 – Оқулық / Ш.С.Калиева, Н.А. Симохина, Б.Е.Тонкабаева. – Алматы: «Эверо»баспасы, 2020.https://elib.kz/ru/search/read_book/2799/

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы		044-41/
Дәріс кешені		16 беттің 16 беті